

Κατὰ Θεομνήστου Α΄

Λυσίας

[1] Μαρτύρων μὲν οὐκ ἀπορίαν μοι ἔσσεσθαι δοκῶ, ὧ ἄνδρες δικασταί· πολλοὺς γὰρ ὑμῶν ὀρῶ δικάζοντας τῶν τότε παρόντων, ὅτε Λυσίθεος Θεόμνηστον εἰσήγγελλε τὰ ὅπλα ἀποβεβληκότα, οὐκ ἐξὸν αὐτῷ, δημηγορεῖν ἐν ἐκείνῳ γὰρ τῷ ἀγῶνι τὸν πατέρα μ' ἔφασκεν ἀπεκτονέσθαι τὸν ἑαυτοῦ. **[2]** Ἐγὼ δ', εἰ μὲν τὸν ἑαυτοῦ με ἀπεκτονέσθαι ἠτιᾶτο, συγγνώμην ἂν εἶχον αὐτῷ τῶν εἰρημένων (φαῦλον γὰρ αὐτὸν καὶ οὐδενὸς ἄξιον ἡγούμην)· οὐδ' εἴ τι ἄλλο τῶν ἀπορρήτων ἤκουσα, οὐκ ἂν ἐπεξήλθον αὐτῷ (ἀνελευθέρου γὰρ καὶ λίσαν φιλοδίκου εἶναι νομίζω κακηγορίας δικάζεσθαι). **[3]** νυνὶ δὲ αἰσχρὸν μοι εἶναι δοκεῖ τοῦ πατρός, οὕτω πολλοῦ ἀξίου γεγεννημένου καὶ ὑμῖν καὶ τῇ πόλει, μὴ τιμωρήσασθαι τὸν ταῦτ' εἰρηκότα, καὶ παρ' ὑμῶν εἰδέναι βούλομαι πότερον δώσει δίκην, ἢ τούτῳ μόνῳ Ἀθηναίων ἐξαιρετόν ἐστι καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν παρὰ τοὺς νόμους ὅ τι ἂν βούληται.

[4] Ἐμοὶ γάρ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἔτη ἐστὶ δύο καὶ τριάκοντα, ἐξ ὅτου δ' ὑμεῖς κατεληλύθατε, εἰκοστὸν τουτί. Φαίνομαι οὖν τρισκαιδεκέτης ὢν ὅτε ὁ πατήρ ὑπὸ τῶν τριάκοντα ἀπέθνησκε. Ταύτην δὲ ἔχων τὴν ἡλικίαν οὐτε τί ἐστιν ὀλιγαρχία ἠπιστάμην, οὐτε ἂν ἐκείνῳ ἀδικουμένῳ ἐδυνάμην βοηθῆσαι. **[5]** Καὶ μὲν δὴ οὐκ ὀρθῶς τῶν χρημάτων ἔνεκα ἐπεβούλευσα ἂν αὐτῷ· ὁ γὰρ πρεσβύτερος ἀδελφὸς Πανταλέων ἅπαντα παρέλαβε, καὶ ἐπιτροπεύσας ἡμᾶς τῶν πατρῶων ἀπεστέρησεν, ὥστε πολλῶν ἔνεκα, ὧ ἄνδρες δικασταί, προσήκει μοι αὐτὸν βούλεσθαι ζῆν. Ἀνάγκη μὲν οὖν περὶ αὐτῶν μνησθῆναι, οὐδὲν δὲ δεῖ πολλῶν λόγων· σχεδὸν γὰρ ἐπίστασθε ἅπαντες ὅτι ἀληθῆ λέγω. Ὅμως δὲ μάρτυρας αὐτῶν παρέξομαι.

MARTYRES

[6] Ἴσως τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, περὶ τούτων μὲν οὐδὲν ἀπολογήσεται, ἐρεῖ δὲ πρὸς ὑμᾶς ἅπερ ἐτόλμα λέγειν καὶ πρὸς τὸν διαιτητὴν, ὡς οὐκ ἔστι τῶν ἀπορρήτων, ἔάν τις εἴπῃ τὸν πατέρα ἀπεκτονέσθαι· τὸν γὰρ νόμον οὐ ταῦτ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ἀνδροφόνον οὐκ ἔαν λέγειν. **[7]** Ἐγὼ δὲ οἶμαι ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες δικασταί, οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων διαφέρεσθαι ἀλλὰ τῆς τούτων διανοίας, καὶ πάντας εἰδέναι, ὅτι ὅσοι ἀπεκτόνασί τινας, καὶ ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ὅσοι ἀνδροφόνοι εἰσί, καὶ ἀπεκτόνασί τινας. Πολὺ γὰρ ἔργον ἦν τῷ νομοθέτῃ ἅπαντα τὰ ὀνόματα γράφειν ὅσα τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχει· ἀλλὰ περὶ ἑνὸς εἰπὼν περὶ πάντων ἐδήλωσεν. **[8]** Οὐ γὰρ δήπου, ὧ Θεόμνηστε, εἰ μὲν τίς σε εἴποι πατραλοῖαν ἢ μητραλοῖαν, ἡξίους ἂν αὐτὸν ὀφλεῖν σοὶ δίκην, εἰ δὲ τις εἴποι ὡς τὴν τεκοῦσαν ἢ τὸν φύσαντα ἔτυπτες, ὧ ἂν αὐτὸν ἀζήμιον δεῖν εἶναι ὡς οὐδὲν τῶν ἀπορρήτων εἰρηκότα. **[9]** Ἠδέως γὰρ ἂν σου πυθοίμην (περὶ τοῦτο γὰρ δεινὸς εἶ καὶ μεμελέτηκας καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν)· εἴ τίς σε εἴποι ρῖψαι τὴν ἀσπίδα (ἐν δὲ τῷ νόμῳ εἴρηται, «Ἐάν τις φάσκη ἀποβεβληκέναι, ὑπόδικον εἶναι»), οὐκ ἂν ἐδικάζου αὐτῷ ἀλλ' ἐξήρκει ἂν σοὶ ἐρριφέναι τὴν ἀσπίδα λέγοντι οὐδὲν σοὶ

μέλειν; **[10]** Οὐδὲ γὰρ τὸ αὐτὸ ἐστὶ ρῖψαι καὶ ἀποβεβληκέναι· ἀλλ' οὐδ' ἂν τῶν ἔνδεκα γενόμενος ἀποδέξαιο, εἴ τις ἀπάγοι τινὰ φάσκων θοιμάτιον ἀποδεδύσθαι ἢ τὸν χιτωνίσκον ἐκδεδύσθαι, ἀλλ' ἀφείης ἂν τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅτι οὐ λωποδύτης ὀνομάζεται. Οὐδ' εἴ τις παῖδα ἐξαγαγὼν ληφθείη, οὐκ ἂν φάσκοις αὐτὸν ἀνδραποδιστὴν εἶναι, εἴπερ μαχεῖ τοῖς ὀνόμασιν, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔργοις τὸν νοῦν προσέξεις, ὧν ἕνεκα τὰ ὀνόματα πάντες τίθενται. **[11]** Ἔτι τοίνυν σκέψασθε, ὧ ἄνδρες δικασταί· οὐτοσί γάρ μοι δοκεῖ ὑπὸ ῥαθυμίας καὶ μαλακίας οὐδ' εἰς Ἄρειον πάγον ἀναβεβηκέναι. Πάντες γὰρ ἐπίστασθε ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ, ὅταν τὰς τοῦ φόνου δίκας δικάζωνται, οὐ διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος τὰς διωμοσίας ποιοῦνται, ἀλλὰ δι' οὐπὲρ ἐγὼ κακῶς ἀκήκοα· ὁ μὲν γὰρ διώκων ὡς ἔκτεινε διόμνυται, ὁ δὲ φεύγων ὡς οὐκ ἔκτεινε. **[12]** Οὐκ οὖν ἄτοπον ἂν εἴη τὸν δράσαντ' ἀφείναι φάσκοντα ἀνδροφόνον εἶναι, ὅτι ὁ διώκων, ὡς ἔκτεινε, τὸν φεύγοντα διωμόσατο; Τί γὰρ ταῦτα, ὧν οὗτος ἔρεϊ, διαφέρει; Καὶ αὐτὸς μὲν Λυσιθέῳ κακηγορίας ἐδικάσω εἰπόντι σε ἔρριφέναι τὴν ἀσπίδα. Καίτοι περὶ μὲν τοῦ ρῖψαι οὐδὲν ἐν τῷ νόμῳ εἴρηται, ἐὰν δέ τις εἴπῃ ἀποβεβληκέναι τὴν ἀσπίδα, πεντακοσίας δραχμὰς ὀφείλειν κελεύει. **[13]** Οὐκ οὖν δεινόν, εἰ ὅταν μὲν δέη σὲ κακῶς ἀκούσαντα τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι, οὕτω τοὺς νόμους ὡσπερ ἐγὼ νῦν λαμβάνεις, ὅταν δ' ἕτερον παρὰ τοὺς νόμους εἴπῃς κακῶς, οὐκ ἀξιοῖς δοῦναι δίκην; Πότερον οὕτως σὺ δεινὸς εἶ ὥστε, ὅπως ἂν βούλῃ, οἷός τ' εἶ χρῆσθαι τοῖς νόμοις, ἢ τοσοῦτον δύνασαι ὥστε οὐδέποτε οἶει τοὺς ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ τιμωρίας τεύξεσθαι; **[14]** Εἴτ' οὐκ αἰσχύνῃ οὕτως ἀνοήτως διακείμενος, ὥστε οὐκ ἐξ ὧν εὖ πεποίηκας τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀδικῶν οὐ δέδωκας δίκην, οἶει δεῖν πλεονεκτεῖν; Καί μοι ἀνάγνωθι τὸν νόμον.

ΝΟΜΟΣ

[15] Ἐγὼ τοίνυν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὑμᾶς μὲν πάντας εἰδέναι ἠγοῦμαι ὅτι ἐγὼ μὲν ὀρθῶς λέγω, τοῦτον δὲ οὕτω σκαιὸν εἶναι ὥστε οὐ δύνασθαι μαθεῖν τὰ λεγόμενα. Βούλομαι οὖν αὐτὸν καὶ ἐξ ἑτέρων νόμων περὶ τούτων διδάξαι, ἐὰν πως ἀλλὰ νῦν ἐπὶ τοῦ βήματος παιδευθῇ καὶ τὸ λοιπὸν ἡμῖν μὴ παρέχῃ πράγματα. Καί μοι ἀνάγνωθι τούτους τοὺς νόμους τοὺς Σόλωνος τοὺς παλαιούς.

ΝΟΜΟΣ

[16] «Δεδέσθαι δ' ἐν τῇ ποδοκάκκη ἡμέρας πέντε τὸν πόδα, ἐὰν μὴ προστιμήσῃ ἢ ἡλιαία.» Ἡ ποδοκάκκη αὕτη ἐστίν, ὧ θεόμνηστε, ὃ νῦν καλεῖται ἐν τῷ ξύλῳ δεδέσθαι. Εἰ οὖν ὁ δεθεὶς ἐξελθὼν ἐν ταῖς εὐθύναις τῶν ἔνδεκα κατηγοροῖ ὅτι οὐκ ἐν τῇ ποδοκάκκῃ ἐδέδετο ἀλλ' ἐν τῷ ξύλῳ, οὐκ ἂν ἡλίθιον αὐτὸν νομίζοιεν; Λέγε ἕτερον νόμον.

ΝΟΜΟΣ

[17] «Ἐπεγγυᾶν δ' ἐπιορκήσαντα τὸν Ἀπόλλω. Δεδιότα δὲ δίκης ἔνεκα δρασκάζειν.» Τοῦτο τὸ ἐπιορκήσαντα ὁμόσαντά ἐστι, τό τε δρασκάζειν, ὃ νῦν ἀποδιδράσκειν ὀνομάζομεν. «Ὅστις δὲ ἀπίλλει τῇ θύρᾳ, ἔνδον τοῦ κλέπτου ὄντος.» Τὸ ἀπίλλειν τοῦτο ἀποκλείειν νομίζεται, καὶ μηδὲν διὰ τοῦτο διαφέρει.

[18] «Τὸ ἀργύριον στάσιμον εἶναι ἐφ' ὀπόσω ἂν βούληται ὁ δανείζων.» Τὸ στάσιμον τοῦτό ἐστιν, ὃ βέλτιστε, οὐ ζυγῶ ἰστάναι ἀλλὰ τόκον πράττεσθαι ὀπόσον ἂν βούληται. Ἔτι δ' ἀνάγνωθι τουτουὶ τοῦ νόμου τὸ τελευταῖον.

[19] «Ὅσαι δὲ πεφασμένως πολοῦνται,» καὶ «οἰκῆος καὶ βλάβης τὴν διπλὴν εἶναι ὀφείλγειν.» Προσέχετε τὸν νοῦν. Τὸ μὲν πεφασμένως ἐστὶ φανερώς, πολεῖσθαι δὲ βαδίζειν, τὸ δὲ οἰκῆος θεράποντος. **[20]** Πολλὰ δὲ τοιαῦτα καὶ ἄλλα ἐστίν, ὃ ἄνδρες δικασταί. Ἄλλ' εἰ μὴ σιδηροῦς ἐστίν, οἶομαι αὐτὸν ἔννουν γεγενῆσθαι ὅτι τὰ μὲν πράγματα ταῦτά ἐστι νῦν τε καὶ πάλαι, τῶν δὲ ὀνομάτων ἐνίοις οὐ τοῖς αὐτοῖς χρώμεθα νῦν τε καὶ πρότερον. Δηλώσει δὲ οἰχῆσεται γὰρ ἀπιῶν ἀπὸ τοῦ βήματος σιωπῆ. **[21]** Εἰ δὲ μή, δέομαι ὑμῶν, ὃ ἄνδρες δικασταί, τὰ δίκαια ψηφίσασθαι, ἐνθυμουμένους ὅτι πολὺ μείζον κακόν ἐστιν ἀκοῦσαί τινα τὸν πατέρα ἀπεκτονέσθαι ἢ τὴν ἀσπίδα ἀποβεβληκέναι. Ἐγὼ γοῦν δεξαίμην ἂν πάσας τὰς ἀσπίδας ἐρριφέναι ἢ τοιαύτην γνώμην ἔχειν περὶ τὸν πατέρα.

[22] Οὗτος οὖν ἔνοχος μὲν ὦν τῇ αἰτίᾳ, ἐλάττονος δὲ οὔσης αὐτῷ τῆς συμφορᾶς, οὐ μόνον ὑφ' ὑμῶν ἠλεήθη, ἀλλὰ καὶ τὸν μαρτυρήσαντα ἠτίμωσεν. Ἐγὼ δὲ ἑωρακῶς μὲν ἐκεῖνο τοῦτον ποιήσαντα ὃ καὶ ὑμεῖς ἴστε, αὐτὸς δὲ σώσας τὴν ἀσπίδα, ἀκηκοὼς δὲ οὕτως ἀνόσιον καὶ δεινὸν πρᾶγμα, μεγίστης δὲ οὔσης μοι τῆς συμφορᾶς, εἰ ἀποφεύξεται, τούτῳ δ' οὐδενὸς ἀξίας, εἰ κακηγορίας ἀλώσεται, οὐκ ἄρα δίκην παρ' αὐτοῦ λήψομαι; **[23]** Τίνος ὄντος ἐμοὶ πρὸς ὑμᾶς ἐγκλήματος; Πότερον ὅτι δικαίως ἀκήκοα; Ἄλλ' οὐδ' ἂν αὐτοὶ φήσαιτε. Ἄλλ' ὅτι βελτίων καὶ ἐκ βελτιόνων ὁ φεύγων ἐμοῦ; Ἄλλ' οὐδ' ἂν αὐτὸς ἀξιώσειεν. Ἄλλ' ὅτι ἀποβεβληκῶς τὰ ὄπλα δικάζομαι κακηγορίας τῷ σώσαντι; Ἄλλ' οὐχ οὗτος ὁ λόγος ἐν τῇ πόλει κατεσκέδασται. **[24]** Ἀναμνήσθητε δὲ ὅτι μεγάλην καὶ καλὴν ἐκείνην δωρεὰν αὐτῷ δεδώκατε· ἐν ἧ τὶς οὐκ ἂν ἐλεήσειε Διονύσιον, τοιαύτη μὲν συμφορᾶ περιπεπτωκότα, ἄνδρα δὲ ἄριστον ἐν τοῖς κινδύνοις γεγενημένον, **[25]** ἀπιόντα δὲ ἀπὸ τοῦ δικαστηρίου καὶ λέγοντα ὅτι δυστυχεστάτην ἐκείνην εἶημεν στρατείαν ἐστρατευμένοι, ἐν ἧ πολλοὶ μὲν ἡμῶν ἀπέθανον, οἱ δὲ σώσαντες τὰ ὄπλα ὑπὸ τῶν ἀποβαλόντων ψευδομαρτυρίων ἐαλώκασι, κρεῖττον δὲ ἦν αὐτῷ τότε ἀποθανεῖν ἢ οἴκαδ' ἐλθόντι τοιαύτη τύχη χρῆσθαι; **[26]** Μὴ τοίνυν ἀκούσαντά τε Θεόμνηστον κακῶς τὰ προσήκοντα ἐλεεῖτε, καὶ ὑβρίζοντι καὶ λέγοντι παρὰ τοὺς νόμους συγγνώμην ἔχετε. Τίς γὰρ ἂν ἐμοὶ μείζων ταύτης γένοιτο συμφορὰ, περὶ τοιούτου πατρὸς οὕτως αἰσχροῦς αἰτίας ἀκηκοῦσι; **[27]** Ὅς πολλάκις μὲν ἐστρατήγησε, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους κινδύνους μεθ' ὑμῶν ἐκινδύνευσε· καὶ οὔτε τοῖς πολεμίοις τὸ ἐκείνου σῶμα ὑποχείριον ἐγένετο, οὔτε τοῖς πολίταις οὐδεμίαν πώποτε ὄφλην εὐθύνην, ἔτη δὲ γεγωνῶς ἑπτὰ καὶ ἐξήκοντα ἐν ὀλιγαρχίᾳ δι' εὐνοίαν τοῦ ὑμετέρου πλήθους ἀπέθανεν.

[28] Ἄρ' ἄξιον ὀργισθῆναι τῷ τοιαῦτ' εἰρηκότι καὶ βοηθῆσαι τῷ πατρί, ὡς καὶ ἐκείνου κακῶς ἀκηκόοτος; Τί γὰρ ἂν τούτου ἀνιαιρότερον γένοιτο αὐτῷ, ἢ τεθνάναι μὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, αἰτίαν δ' ἔχειν ὑπὸ τῶν παίδων ἀνηρηθῆσαι; Οὐ ἔτι καὶ νῦν, ὧ ἄνδρες δικασταί, τῆς ἀρετῆς τὰ μνημεῖα πρὸς τοῖς ὑμετέροις ἱεροῖς ἀνάκειται, τὰ δὲ τούτου καὶ τοῦ τούτου πατὴρ τῆς κακίας πρὸς τοῖς τῶν πολεμίων· οὕτω σύμφυτος αὐτοῖς ἡ δειλία. **[29]** Καὶ μὲν δὴ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅσῳ μείζους εἰσὶ καὶ νεανία τὰς ὄψεις, τοσοῦτῳ μᾶλλον ὀργῆς ἄξιοί εἰσι. Δῆλον γὰρ ὅτι τοῖς μὲν σώμασι δύνανται, τὰς δὲ ψυχὰς οὐκ εὖ ἔχουσιν.

[30] Ἀκούω δ' αὐτόν, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἐπὶ τοῦτον τὸν λόγον τρέπεσθαι, ὡς ὀργισθεὶς εἶρηκε ταῦτα ἐμοῦ μαρτυρήσαντος τὴν αὐτὴν μαρτυρίαν Διονυσίῳ. Ὑμεῖς δ' ἐνθυμεῖσθε, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅτι ὁ νομοθέτης οὐδεμίαν ὀργῆν συγγνώμην δίδωσιν, ἀλλὰ ζημιοῖ τὸν λέγοντα, ἐὰν μὴ ἀποφαίνῃ ὡς ἔστιν ἀληθῆ τὰ εἰρημένα. Ἐγὼ δὲ δις ἤδη περὶ τούτου μεμαρτύρηκα· οὐ γὰρ πῶ ἤδη ὅτι ὑμεῖς τοὺς μὲν ἰδόντας τιμωρεῖσθε, τοῖς δὲ ἀποβαλοῦσι συγγνώμην ἔχετε.

[31] Περὶ μὲν οὖν τούτων οὐκ οἶδ' ὅ τι δεῖ πλείω λέγειν· ἐγὼ δ' ὑμῶν δέομαι καταψηφίσασθαι θεομνήστου, ἐνθυμουμένους ὅτι οὐκ ἂν γένοιτο τούτου μείζων ἀγών μοι. Νῦν γὰρ διώκω μὲν κακηγορίας, τῇ δ' αὐτῇ ψήφῳ φόνου φεύγω τοῦ πατρός, ὃς μόνος, ἐπειδὴ τάχιστα ἐδοκιμάσθη, ἐπεξῆλθον τοῖς τριάκοντα ἐν Ἀρείῳ πάγῳ. **[32]** Ὡν μεμνημένοι καὶ ἐμοὶ καὶ τῷ πατρί βοηθήσατε καὶ τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις καὶ τοῖς ὄρκοις οἷς ὁμωμόκατε.

(Bron: W. Lamb, *Lysias* (Loeb Classical Library 244), 1930)